

Матвієнко А. О.
студент;
Ситник Н. І.
канд. біол. наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сучасні компанії працюють в умовах так званої «нової економіки», де знання стають основним економічним ресурсом. Знання, які можуть бути використані в компанії для створення цінності, представляють інтелектуальний капітал (ІК). В останні роки дослідження ІК стали світовою тенденцією, і викликали чималий інтерес щодо його впливу на діяльність компаній та поведінку працівників. Саме тому дана робота присвячена огляду методів оцінки вітчизняними підприємствами наявного рівня розвитку ІК, для його моніторингу і визначення стратегії подальшого зростання.

ІК являє собою суму всього, що мають в багажі знань усі в компанії, і це дає змогу компанії створити конкурентну перевагу на ринку. Мається на увазі знання працівників; знання дослідницької групи експертів або знання технічних працівників, які розробили тисячі різних способів підвищення ефективності компанії [1].

Деякі теоретики визначають ІК як загальну суму трьох важливих компонентів: людський капітал, структурний капітал та споживчий (реляційний) капітал. ІК представляє знання як динамічний людський процес, трансформований у щось цінне для компанії. Прийнято розділяти всі методи оцінки ІК на чотири основні групи [3]:

1. *Методи прямої оцінки інтелектуального капіталу (DICM)* – оцінка вартості нематеріальних активів спочатку визначається шляхом визначення складових. Після виявлення цих компонентів їх можна безпосередньо оцінити, окремо, або як агрегований коефіцієнт;

2. *Методи ринкової капіталізації (MCM)* – розрахунок різниці між компаніями ринкова капіталізація та власний капітал акціонерів як вартість його ІС;

3. *Методи рентабельності активів (ROA)* – визначається середній прибуток компанії до оподаткування, поділений на середні матеріальні активи. Результатом є рентабельність інвестицій компанії, яку порівнюють із середньогалузевими значеннями;

4. *Методи збалансованих показників (SC)* ідентифікують різні компоненти ІК з генерованими результатами, наведеними у табличній формі або у графічному форматі.

В кожній групі представлена широка варіація окремих методів оцінки ІК (рис.1).

Рисунок 1 - Класифікація методів оцінки інтелектуального капіталу
Джерело: Розроблено авторами на основі [3].

Проаналізувавши наведені на рисунку методи, з'ясуємо, які саме найдоцільніше використовувати у виробничих дослідженнях:

Моніторинг нематеріальних активів. Керівництво вибирає показники, виходячи зі стратегічних цілей фірми, для вимірювання чотирьох аспектів створення вартості з нематеріальних активів. Маються на увазі: 1) зростання, 2) оновлення, 3) використання / ефективність; 4) зниження / стабільність ризику. Моніторинг нематеріальних активів складається з офіційного представлення декількох відповідних показників щодо оцінки активів відповідно до стратегії компанії. Ці показники є основою для створення і розвитку компанії за стратегією, орієнтованою на знання. Вона може бути інтегрована в інформаційні системи управління. Завданням є представлення нематеріальних активів з різних точок зору: зростання та оновлення, ефективності та стабільності.

При використанні методології *Технологічний брокер* оцінюється вартість ІК фірми на основі діагностичного аналізу відповіді фірми на двадцять питань, що охоплюють чотири основні компоненти інтелектуального капіталу: ринкові активи, активи, орієнтовані на людину, активи інтелектуальної власності та інфраструктурні активи. Основою розробки методу технологічний брокер є те, що ринкова вартість компанії є результатом додавання матеріальних активів та ІК [2].

Для дотримання методу *Обліку і аудиту людських ресурсів* (HRCA) розраховується прихований вплив витрат, пов'язаних з персоналом, які зменшують прибуток фірми. ІК вимірюється шляхом обчислення внеску людських активів, розміщених компанією, поділених на капіталізовані видатки на зарплату. Цей метод простий для розуміння і простий у розробці. Він відповідає традиційній бухгалтерській концепції узгодження витрат із доходом. Він може дати основу для оцінки прибутку компанії на її інвестиції в людські ресурси.

А.Пулік розробив метод вимірювання *коефіцієнта доданої цінності від інтелектуального капіталу* (Value Added Intellectual Coefficient - VAIC), який оцінював ефективність основних ресурсів на підприємстві. Основним припущенням методології VAIC було те, що надається можливість обчислити економічний дохід, який в цьому контексті називається доданою вартістю, трактуючи витрати на працю як актив, а не як собівартість запасів [4]. Структурний капітал дорівнює балансовій вартості чистих активів фірми. Надалі необхідно розраховувати співвідношення між кожною з трьох форм капіталу та доданою вартістю, підсумовуючи: ефективність використання капіталу (CEE), ефективність людського капіталу (HCE) та ефективність структурного капіталу (SCE). Коефіцієнт доданої цінності від інтелектуального капіталу визначається як сума трьох складових:

$$VAIC = CEE + HCE + SCE. \quad (1)$$

Важливим є притримуватись наступних порад при розрахунках [2]:

- При обчисленні доданої вартості компанії відраховувати всі трудові витрати;
- Трудові витрати трактуються як актив (людський капітал);
- Витрати на оплату праці не відносяться до звіту про прибутки та збитки; вони розміщуються як актив на балансі.

Крім того, необхідно зазначити, що мета методу VAIC полягає в тому, щоб обчислити ефективність трьох видів інтелектуального капіталу. Однак, на думку деяких авторів, лише розрахункові коефіцієнти не дають точної інформації про внесок цих компонентів ІК у створення доданої вартості [4].

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що запропоновані методи надають сучасному українському підприємству гнучкі засоби для вирішення оцінок ефективності ІК в реальному бізнес-середовищі. Також менеджерам компанії корисно ефективніше керувати та розуміти стан ІК для побудови відносин з інвесторами. Проте, виходячи з усього вищезазначеного, рекомендовано для первинного аналізу ІК використовувати метод VAIC, основною перевагою якого є простота та можливість застосувати цей метод на всіх рівнях управління чи бізнес-процесах компанії. Крім того, усі отримані розрахунки можна відносно легко співвіднести з результатами оцінки ІК інших компаній.

Література:

1. Арабян К. К. Методика оценки интеллектуальных активов. Москва: Юнити-дана, 2010. С.127
2. Брукінг А., Интеллектуальный капитал, International Thomson 1998. С.146
3. Руус Й., Пайк С., Фернстрем Л. Интеллектуальный капитал: практика управления. Переклад з англ під ред. Дерманов В.К. 2-е вид.: «Высшая школа менеджмента», 2008. 436 с.
4. Pulic, A. Do we know if we create or destroy value? 2002, - URL: <http://www.vaicon.net/> (дата звернення: 02.04.2020)